

VÝROČÍ

Univerzitní profesor JUDr. PhDr. BOHUMIL BAXA

Marta Kadlecová*

V červnu uplynulo 65 let (5. 6. 1942) od úmrtí profesora právní historie Masarykovy univerzity Bohumila Baxy. Násilná smrt ukončila život právníka vědce, pedagoga i praktika. Krátce před 68. narozeninami (27. července) byl prof. Baxa popraven na základě rozsudku stanného soudu jako jedna z mnoha obětí extrémní perzekuce po atentátu na říšského protektora R. Heydricha.

Od skončení právnického studia působil Bohumil Baxa v justici nejprve jako soudce okresního, potom jako rada zemského soudu (1901–1919). V době působení na právnické fakultě MU byl jmenován soudcem Státního soudu (1923–1925).

Svou právněhistorickou orientaci prohloubil dalším studiem historie na filosofické fakultě (1905) a docentskou habilitací v oboru říšských dějin rakouských (1909). V roce 1919 byl jmenován řádným profesorem pro obor dějin práva na území republiky československé na právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Přesto však lze říci, že prof. Baxa patřil k významným právním historikům jen s výhradou. Jeho původní odborná orientace se zvolna měnila díky rostoucímu zájmu o obor všeobecného a rakouského státního práva, pro který se v roce 1914 také habilitoval.

Po vzniku Československa rozsáhlé působení prof. Baxy v politickém a veřejném životě (*pracoval jako expert Národního shromáždění pro parlamentní řády. Národně demokratickou stranu zastupoval v letech 1925–1929 v senátu, kde zastával funkci místopředsedy výborů imunitního a ústavněprávního, byl členem výkonného výboru Comité fédéral de la Cooperation Européene v Paříži a předsedou československé sekce Meziparlamentní unie Společnosti národů*) bylo jak důsledkem, tak i příčinou jeho další odborné orientace, která nakonec nabyla vrchu nad právní historií. Prof. Baxu proto dnes vnímáme více, resp. převážně jako státoprávníka. Dosvědčuje to také skladba jeho odborných publikací. Z oblasti právněhistorické napsal od roku 1919 (po jmenování profesorem) pouze tři věci vesměs plnící úlohu učebnic. Nejprve *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě od r. 1848* (1926) pak následovala *K periodizaci a povšechné charakteristice dějin práva na území republiky československé* (1933) a konečně *Dějiny práva na území republiky českoslo-*

venské (1935). Přitom také v nich se promítl jeho zájem o státní a ústavní právo jednak v metodě výkladu, jednak v hodnocení starých institucí prizmatem moderní ústavy. Jasně patrný je tento přístup např. z názvu článku *Středověký stát stavovský a moderní stát konstituční* (1939). Také před rokem 1919 měla jeho zdánlivě právněhistorická témata státoprávní podtext, za všechny např. *Inkolát a indigenát v zemích Koruny české od r. 1749–1848*, (1908), kde se zabýval otázkou trvání starobylého „státního občanství“ České koruny, které považoval za důkaz její státní samostatnosti.

Většina Baxovy bohaté publikační činnosti byla věnována problémům státního práva resp. teoretickým problémům politiky. Námatkou lze uvést: *O vládě parlamentní* (1920), *Ústavní listina československé republiky a vliv cizích ústav* (1921), *Vývoj a dnešní stav myšlenky zastupitelské ve sborech zákonodárných* (1922), *Zásada dělení moci ve státě a soustava parlamentní* (1923), *Hlavní myšlenky a technika moderních listin ústavních* (1929), *Ministerská rada v parlamentním státu* (1932). Mimo to se zúčastnil na zpracování dodnes užívaného *Slovníku veřejného práva československého*, pro který připravil heslo *Ministr* (1932).

Jmenováním univerzitním profesorem a přesídlením do Brna začala nová etapa v životě prof. Baxy (45 let). Na brněnské právnické fakultě strávil přesně 20 let a lze tvrdit, že to bylo v jeho životě období nejneprodnější jak z hlediska vědecko-pedagogického, tak se zřetelem k jeho veřejnému působení. V pedagogické práci nezůstal omezen pouze na Brno. Od roku 1923 přednášel také na Vysoké škole obchodní v Praze a od roku 1928 působil na Svobodné škole politických nauk také tam. Jeho odborné kvality našly své uplatnění i ocenění v řadě vědeckých institucí. Byl předsedou státoprávní společnosti *Association tchécoslovaque nationale pour la Société des Nations* v Praze, členem *Institut international d'histoire constitutionnelle* v Paříži, členem Československé společnosti pro studium národnostních otázek a dopisujícím členem Královské společnosti nauk v Praze. Akademický senát MU ho delegoval do Národní rady Československé.

Dvacet let řídil prof. Baxa katedru dějin státu a práva, dvakrát byl děkanem právnické fakulty a jako rektor stanul v čele Masarykovy univerzity (1931/32).

* JUDr. Marta Kadlecová, CSc., Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

V těchto funkcích pomohl personálně stabilizovat nově založenou univerzitu a svým dílem ovlivnil rozvoj právní vědy.

Počátek okupace (15. 3. 1939) zastihl prof. Baxu ještě v Brně, ale s ukončením šk. r. 1938/39 byl pensionován (30. září 1939) a ve věku 65 let se vrátil do Prahy. Nestáhl se do ústraní, stal se předsedou Ústředí veřejných zaměstnanců, což byl koordinační orgán odborové jednoty úředníků a zaměstnanců státních podniků a institucí, učitelů a státních penzistů. Podobně jako řada jiných zapojil se i on do odbojového hnutí, pravděpodobně prostřednictvím organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme. Pro svou politickou orienta-

ci, v níž dominovalo upřímné vlastenectví, se stal objektem zvýšené pozornosti ze strany gestapa. V dubnu 1941 byl zbaven funkce předsedy Ústředí veřejných zaměstnanců. Přesný důvod proč byl během 2. heydrichiády zatčen a popraven není znám. Symbolického ocenění se mu po válce dostalo udělením československého válečného kříže 1939 In memoriam.

Profesor Baxa původně právní historik se stal významným odborníkem v oboru státního a ústavního práva a svou mezioborovou vědeckou orientací předběhl dobu. Připomeňme si jej tedy jako významnou osobnost právní vědy, která svým dílem napomohla rozvoji obou oborů.